

JUBILEUSZ 70-LECIA PROFESORA FRANCISZKA APANOWICZA

W roku akademickim 2013/2014 Jubileusz siedemdziesięciolecia obchodził prof. zw. dr hab. Franciszek Apanowicz, wybitny historyk i krytyk literatury rosyjskiej, teoretyk i praktyk przekładu literackiego, ceniony nauczyciel akademicki, organizator życia uczelnianego, członek redakcji czasopism naukowych, międzynarodowych stowarzyszeń naukowych, organizator konferencji o zasięgu międzynarodowym, aktywny uczestnik regionalnego życia kulturalnego.

Droga naukowa Profesora związana jest od początku z Uniwersytetem Gdańskim. Tu w roku 1974 ukończył studia rusycystyczne i rozpoczął pod opieką naukową prof. dr hab. Janiny Sałajczykowej pracę nad dysertacją doktorską na temat twórczości wybitnego prozaika rosyjskiego XX wieku — Michała Priszwina. Obronił ją uzyskując stopień doktora nauk humanistycznych w 1983 roku. Rozprawa, uznana przez recenzentów za wyróżniającą się, została opublikowana w uzupełnionej wersji w wydawnictwie Ossolineum w 1988 roku pod tytułem *Zagadnienia poetyki „powieści-bajki” Michała Priszwina*. Była to — należy podkreślić — pierwsza próba zbadania specyficznie Priszwinowskiego, nazwanego „powieścią-bajką”, gatunku łączącego formy literackie i folklorystyczne. Współtworzą go, jak pokazuje autor pracy, elementy tradycji powieści realistycznej od jej postaci klasycznej po realizm socjalistyczny lat trzydziestych i czterdziestych, elementy skazu literackiego oraz bajki magicznej. Ich oryginalna synteza dała nową jakość literacką.

Do spuścizny Priszwina powraca Profesor Apanowicz w kolejnych latach, sukcesywnie rozszerzając pole badawcze, zespalaając orientacje metodologiczne, uelastyczniając narzędzia analizy, rozbudowując konteksty interpretacyjne. Od roku 1983 opublikował ponad 20 poświęconych jej artykułów, studiów, referatów w języku polskim i rosyjskim. Sytuują one ich autora wśród najwybitniejszych Priszwinologów, cenionych zarówno w polskim jak i zagranicznym środowisku slawistycznym.

Kolejny etap biografii naukowej Jubilata wypełniają wieloletnie gruntowne studia nad twórczością Warłama Szalamowa. Ich rezultatem jest opublikowana w 1996 roku w Wydawnictwie Uniwersytetu Gdańskiego rozprawa habilitacyjna „*Nowa proza*”

Wartłama Szałamowa. *Problemy wypowiedzi artystycznej*. Otoczone legendą pisarstwo Szałamowa, przede wszystkim jego *Opowiadania kołymskie*, torowało sobie wówczas drogę do czytelnika. Waga tematu ukierunkowała jego ogląd jako przede wszystkim świadectwa o imperium łagrowym. Nowatorstwo sztuki pisarskiej Szałamowa wprawdzie dostrzegano, pozostawało ono jednak na marginesie głównego nurtu dociekań badaczy. Autor *Opowiadań kołymskich* chciał być wszakże nie jedynie Świadkiem, lecz Świadkiem — Artystą, który nie tylko przekazuje treść doświadczenia z „poza-człowieczeństwa”, jak je nazwał, ale który tworzy nowy język dla tego, co jeszcze nie opisane, co umyka nazwaniu, co nie mieści się w opowieści.

Profesor Apanowicz, znowu jako pierwszy, podjął zadanie odczytania tego języka, a więc skonstruowania modelu poetyckiego „nowej prozy”. Opisał jej składniki, rodzaje wiążących je zależności, hierarchię, zasadę integrującą. Odkrył nowe, Szałamowskie sposoby konstruowania tekstu o świecie umarłych i nowe formy komunikacji z czytelnikiem.

Pionierska, odkrywczą, ogromnie wartościową monografią Profesora o Szałamowie wywołała zrozumiałe zainteresowanie. Wobec szybkiego wyczerpania nakładu wkrótce została wznowiona oraz uhonorowana Nagrodą Literacką Wojewody Gdańskiego, jako jedyna zresztą w historii tej nagrody książka rusycystyczna.

Kolejnym osiągnięciem naukowym Profesora Apanowicza jest praca *Образы России и Европы в прозе и дневниках Михаила Пришвина* opublikowana w 2002 roku. Autor powraca do — obejmującej półwiecze — twórczości Priszwina skupiając się tym razem na jej warstwie ideowo-filozoficznej. Wykazuje, że tytułowa opozycja pojawia się już w najwcześniejszych utworach i na pierwszych stronicach zapisów dziennikowych i absorbuje pisarza do końca życia.

Wielki spór o Rosję, jej miejsce wobec Wschodu i Zachodu, tożsamość, misję itd. toczący się od co najmniej XVIII wieku, szczególnie rozgorzał na początku wieku XX, angażując całą elitę intelektualną i artystyczną. Priszwin, zaprzyjaźniony z jej wybitnymi przedstawicielami (D. Mereżkowskim, W. Rozanowem, A. Błokiem, Iwanowem-Razumnikiem), był aktywnym uczestnikiem tej debaty. „Rosyjska idea” w rozmaitych konkretyzacjach (postęp — tradycja, cywilizacja — natura, inteligencja — lud itd.) wyrażana pośrednio, w prozie artystycznej bądź bezpośrednio, w sformułowaniach dyskursywnych w dziennikach, pozostaje trwałym i bardzo ważnym elementem Priszwinowskiego universum.

Odczytane i wyeksplikowane w monografii wartości ideologiczne pomnażają wartość całościową dzieła Priszwina, przywracając należną rangę pisarzowi zredukowanemu dotąd do roli „piewcy przyrody”. Znowu zatem mamy do czynienia z przedsięwzięciem oryginalnym, nowatorskim, zagospodarującym niezbadany obszar badań, przeciwstawiającym się ustabilizowanym sądom.

Образы России... uzyskały nagrodę Rektora Uniwersytetu Gdańskiego I stopnia. Jest to także książka „profesorska”; Franciszek Apanowicz tytuł profesora otrzymał w 2004 roku.

Dorobek naukowy Jubilata obejmuje, oprócz omówionych trzech autorskich monografii, *Polsko-rosyjski słownik wyrazów obcych*, opracowany wspólnie z dr Bogdanem Nesterowiczem, redakcję czterech książek naukowych oraz ponad osiemdziesiąt artykułów (w tym większość w języku rosyjskim) opublikowanych w czasopiśmie

naukowych i pracach zbiorowych w Polsce, Rosji, Czechach, Serbii, na Białorusi i Ukrainie. Rejestr ich problematyki jest ogromnie zróżnicowany. Mieści w sobie zjawiska dotyczące literatury i kultury rosyjskiej od początku XX wieku po dzień dzisiejszy, prozę i poezję, filozofię, kwestie duchowości i samoświadomości rosyjskiej, relacje „Polska — Rosja”. Zagadnienia te rozpatrywane są w różnych perspektywach (procesu historycznego, historyczno- i teoretycznoliterackiego, indywidualności pisarskiej, odbiorcy itd.).

W ostatnich latach Profesor koncentruje uwagę na twórczości poetów współczesnych: J. Brodskiego, J. Kuzniecowa, W. Niekrasowa (wcześniej wiele miejsca poświęcił poetom „srebrnego wieku”: I. Buninowi, N. Gumilowowi, A. Achmatowej, O. Mandelsztamowi, K. Balmontowi). Interesują go zjawiska nowe, od niedawna rozpoznawane, instalujące się dopiero w życiu literackim.

Profesor wielokrotnie występował z referatami podczas konferencji naukowych w różnych uczelniach w kraju i za granicą — w Rosji, Serbii, Czechach, na Ukrainie, Białorusi a także we Francji.

Jako tłumacz ma na swoim koncie przekłady poezji i prozy artystycznej oraz literaturę naukową.

Uczestniczy w pracach Komitetu Słowianoznawstwa Polskiej Akademii Nauk, Międzynarodowego Towarzystwa Buninowskiego *Association des Amis d' Ivan Bounin* z siedzibą w Paryżu i Komisji Przekładoznawczej przy Międzynarodowym Komitecie Sławistów w Lublanie oraz wchodzi w skład redakcji czasopism naukowych: „Przegląd Rusycystyczny”, „Acta Neophilologica”, „Русское обозрение” i „Studia Rossica Gedanensia”.

Profesor Apanowicz, świetny nauczyciel akademicki, prowadził wszystkie rodzaje zajęć — ćwiczenia, konwersatoria, wykłady kursowe i monograficzne, seminaria magisterskie i doktoranckie, obejmujące historię literatury wszystkich epok, teorię literatury, kulturę Rosji, kulturoznawstwo, translatorykę.

Profesor wypromował kilkudziesięciu magistrów i czterech doktorów.

Za osiągnięcia dydaktyczne otrzymał dwukrotnie Nagrodę Rektora Uniwersytetu Gdańskiego oraz prestiżową nagrodę Nauczyciel Roku 2008 im. Krzysztofa Celestyna Mrongowiusza. Odznaczony został nadto Medalem Komisji Edukacji Narodowej i Złotym Krzyżem Zasługi.

Inny wymiar Jego aktywności to sprawy organizacyjne uczelni. W ciągu trzech kadencji pełnił funkcję prodziekana, a w latach 2004–2007 — dyrektora Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej. Zreorganizował wtedy strukturę Instytutu poprzez powołanie Zakładu Translatoryki i Komunikacji Międzykulturowej oraz doprowadził, we współpracy z Instytutem Historii Uniwersytetu Gdańskiego, do uruchomienia nowego makrokierunku — roszoznawstwa.

Nawiązał współpracę z Rosyjskim Uniwersytetem Państwowym im. Immanuela Kanta w Kaliningradzie, obejmującą m.in. wymianę studentów i naukowców.

Uczestniczył w pracach grupy ekspertów przy Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej i dwukrotnie przewodniczył zespołowi oceniającemu przy tej Komisji. Był członkiem Senatu Uniwersytetu Gdańskiego oraz kilku senackich komisji, a także przewodniczącym i członkiem Komisji ds. Przewodów Doktorskich na macierzystym wydziale.

Dodajmy ponadto funkcje przewodniczącego Komitetu Okręgowego Olimpiady Języka Rosyjskiego w Województwie Pomorskim i wiceprzewodniczącego Zarządu Regionalnego Stowarzyszenia Współpracy „Polska — Wschód”.

Wielokrotnie uczestniczył w organizacji konferencji naukowych w kraju i za granicą. Jest współtwórcą międzynarodowej konferencji naukowej *Гданьские чтения*, odbywającej się rokrocznie od czternastu lat w Gdańsku, międzynarodowej konferencji *Взаимодействие литератур в мировом литературном процессе. Проблемы теоретической и исторической поэтики* w Uniwersytecie Grodzieńskim, międzynarodowej konferencji naukowej z okazji 300-lecia Petersburga — *Okno na Europę. Zagadnienie tożsamości kulturowej Petersburga*, międzynarodowego sympozjum „Okrągły Stół”, organizowanego wraz z Państwową Akademią Kultury Słowiańskiej w Moskwie pt. *Główne kierunki najnowszych badań nad kulturą słowiańską*, międzynarodowej konferencji *Literatura rosyjska przełomu XIX wieku*, organizowanej cyklicznie przez Zakład Historii Literatury Rosyjskiej (obecna nazwa: Katedra Rosjoznawstwa, Literatury i Kultury Rosyjskiej) Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Gdańskiego.

Profesor Apanowicz włącza się chętnie w rozmaite formy szeroko rozumianego życia naukowo-kulturalnego poza kręgiem akademickim. Współpracuje z Nadbałtyckim Centrum Kultury, Gdańskim Towarzystwem Przyjaciół Sztuki, Rosyjskimi Ośrodkami Nauki i Kultury w Warszawie i Gdańsku i innymi placówkami, popularyzując literaturę i kulturę rosyjską. Brał udział w organizacji II Międzynarodowego Festiwalu Literatury „Europejski Poeta Wolności” (Gdańsk 2012). Publikował w cenionym gdańskim czasopiśmie „Autograf”, poświęconym zagadnieniom literatury, sztuki, krytyki i życia społecznego.

Profesor Apanowicz, związany od tylu lat z Instytutem, jest zaprzyjaźniony z większością z nas — współpracowników. Doświadczamy w tej przyjaźni nieodmiennie Jego życzliwości, czynności, oparcia, a nierzadko przewodnictwa. A młodsza generacja — uważnego, przychylnego towarzyszenia w dojrzewaniu i rozwoju naukowym, ale także partnerskiego traktowania i okazywania dumy z jej osiągnięć.

Szanownemu Jubilatowi składamy najserdeczniejsze gratulacje i życzenia zdrowia, radości, pomysłowości.

LUCYNA KAPAŁA

Uniwersytet Gdański, Polska

e-mail: lucyna.kapala@gmail.com